

A megyei továbbképzések hasznosságának említését illetően az egyes megyék között igen nagy különbségeket találtunk. A megyei továbbképzésektől feltehetően azokban a megyékben vár több pedagógus segítséget, ahol ezzel kapcsolatban jobbak a tapasztalataik. Valószínűleg ugyanez a helyzet a megyei szintű szaktanácsadással is. Azokban a megyékben várnak több segítséget, ahol eddig is nagyobb hasznukra volt a szaktanácsadás.

Liskó Ilona

ÉRETTSÉGI VIZSGASZABÁLYZAT

A *Művelődési és Köznevelési Minisztérium* (MKM) felmérést végeztetett az érettségi vizsgaszabályzat tervezetéről és az érettségi tárgyak általános követelményeiről (*Expanzió Humán Tanácsadó Kft., 1997*). Az erre vonatkozó anyagot az MKM egy kérdőív kíséretében küldte ki az érettségit adó magyarországi középiskoláknak, melyben arra kérte az intézményeket, mondják el véleményüket a tervezetekről. A vizsgaszabályzattal foglalkozó kérdőívekből kitöltve 862, a tantárgyi felmérőlapokból pedig 5102 érkezett vissza. Az alábbi összefoglaló a vizsgaszabályzat egészéről készült igazgatói/tantestületi vélemények összegzését tartalmazza.

A Köznevelési törvény szerint az érettségi vizsgaszabályzat alapján kell megszervezni a középiskolák 11-12. évfolyamán folyó nevelő- és oktatómunkát. Az igazgatóknak, illetve a tantestület egészének címzett kérdőív egyik fő fejezete az érettségi előtt álló évfolyamok oktatásának megszervezésére irányult, egy másik pedig az érettségi vizsgával kapcsolatos kérdéssort tartalmazott.

A kérdőívet visszaküldő iskolák között az önkormányzati iskolák domináltak, és főként a vidéki városokban működők szerepeltek nagyobb arányban. 41 % volt a szakközépiskolák aránya, 29 % a gimnáziumoké, 15 % azoké, amelyekben gimnáziumi és szakközépiskolai képzés egyaránt folyik.

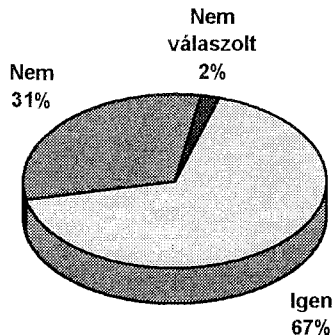
A beérkezett válaszok jelentős része az intézményvezetők (36 %) véleményét tükrözi, az esetek 21 %-ában szaktanár, 15 %-ában egy-egy munkaközösség, 23 %-ában pedig szaktanár és munkaközösség együtt irányították a kérdőív kitöltését.

A válaszolóknak lehetőségük nyílt arra, hogy a vizsgaszabályzat egészéről, illetve részleteiről szövegesen is megfogalmazzák véleményüket. Az első esetben a válaszadók 41 %-a élt ezzel a lehetőséggel, a második esetben viszont 53 %-uk.

A 11-12. évfolyamok szervezésére vonatkozó előírások

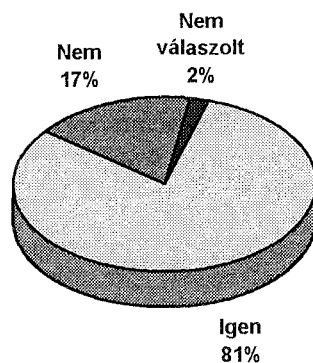
A megkérdezettek túlnyomó többsége, 90 %-a egyetért azzal, hogy az iskolának a négy kötelező érettségi tantárgyból és további öt, általános követelményekre épülő, választható tárgyból kell biztosítani a tanulók érettségire való felkészülését. Azzal azonban, hogy az egyes választható tantárgyak esetében a csoport indításának feltétele minimum nyolc fő jelentkezése legyen, már kevesebben (67 %-uk) értenek egyet. Ez utóbbi javaslatot az egyházi iskolák képviselői támogatják a legkevésbé: körükben a tervezet e pontját ellenzők aránya (58 %) meghaladja a javaslatot támogatókét (39 %). A gimnáziumok képviselői is az átlagosnál kevésbé tartják elfogadhatónak a minimum nyolc fős csoportok indításának kötelezettségét (ezzel csupán 56 %-uk értette egyet).

A választható tantárgyaknál a csoport indításának feltétele a minimum nyolc tanuló jelentkezése. Elfogadható-e Ön szerint ez az előírás?

A megkérdezettek döntő többsége (81 %-a) egyetért abban, hogy az iskolának biztosítani kell a kötelező vizsgatárgyakból és két idegen nyelvből a tanuló – választása szerinti – felkészítését közép- vagy emelt szintű nyelvvizsgára. A gimnáziumok esetében valamivel magasabb a javaslattal egyetértők aránya (89 %).

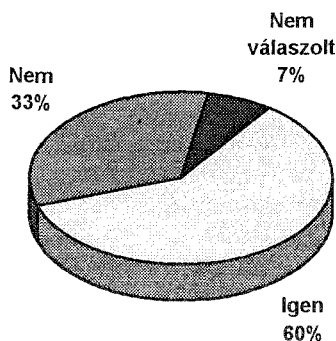
A kötelező vizsgatárgyakból és két idegen nyelvből az iskolának biztosítania kell, hogy – a tanuló választása szerint – középszintű vagy emeltszintű vizsgára fel tudjon készülni. Egyetért-e ezzel?

Azzal a kérdéssel, hogy „Egyetért-e azzal, hogy az idegen nyelvből teendő érettségi vizsga kiváltható legyen a bármely idegen nyelvből szerzett C típusú közép- vagy felsőfokú állami nyelvvizsga-bizonyítvánnyal, illetőleg az ezzel egyenértékű idegen nyelv-tudást igazoló okirattal?” – a válaszolók túlnyomó többsége (91 %-a) egyetért. Ez utóbbi csoportba egyébként az átlagosnál gyakrabban tartoznak az egyházi iskolák képviselői. Az ezt kifogásolók zöme feltehetően a nyelvtanárok köréből kerül ki, erről azonban számszerű adataink nincsenek, mert a feldolgozás szempontjai erre nem terjedtek ki.

A válaszadók 33 %-a nem értett egyet azzal, hogy a diákoknak az utolsó két évben évfolyamonként legalább hét tantárgyból kelljen az érettségi vizsgára felkészülnie és a tanév során tudásáról számot adnia. Igaz, a relatív többség támogatja ezt az elképzelést (60 %), mégis jelentős az ellenzők tábora.

Egyetért-e azzal, hogy a tanulónak legalább hét tantárgyból kell felkészülnie?

Az érettségi vizsgával kapcsolatos kérdések

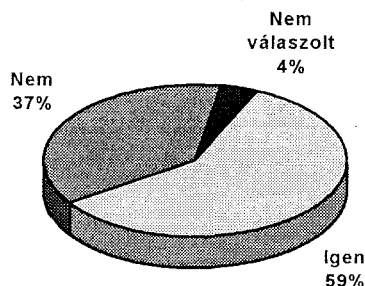
A megkérdezettek túlnyomó többsége (92 %-uk) egyetért azzal, hogy a tanulóknak a 12. évfolyam végén négy kötelező tantárgyból és egy szabadon választható tantárgyból kelljen vizsgáznuk. Néhány esetben a vizsgatárgyak számának csökkentésére, illetve növelésére kaptunk javaslatot. Négy vagy kevesebb, illetve hat-hét tantárgyat a kérdezettek két-két százaléka jelölt.

A kötelező vizsgatárgyakból a matematika kivételével az érettségizőknek minden esetben írásbeli és szóbeli vizsgát is kell tennie. Ezzel a vizsgáztatási móddal a válaszadók közel kétharmada ért egyet (66 %), 31 %-ban viszont változtatásokat javasolnának ezen a téren. Megfigyelhető, hogy a szakközépiskolákból visszaérkezett kérdőívek 71 %-a, míg a gimnáziumokból visszaküldöttek 59 %-a tartalmaz igenlő választ erre a kérdésre. Az egyházi iskolák képviselői körében ugyancsak az átlagosnál valamivel alacsonyabb volt azoknak az aránya, akik a kötelező tárgyak javasolt vizsgaformáját jónak tartják, sőt, egyedül az ő körükben figyelhető meg, hogy a kérdésre adott válaszok között a javaslattal egyet nem értők válaszai dominálnak.

A választható tantárgyak többségében párhuzamosan kerül sor írásbeli és szóbeli vizsgára, egyes esetekben pedig gyakorlati vizsgára is. A megmértetésnek ezt a rendjét a kérdezettek 68 %-a elfogadhatónak tartja, egyötödük azonban bizonyos tantárgyak esetében mást javasolnak. Utóbbi csoportba ezúttal is az egyházi iskolák képviselői és a gimnáziumok tantestületei tartoznak nagyobb arányban.

A megkérdezett középiskolák 88 %-a egyetért azzal a tervezetben meghatározott lehetőséggel, hogy az iskolák megfelelő feltételek teljesítése esetén saját maguk is akkreditáltathassanak az iskola profiljába illő érettségi vizsgatárgyakat. Hat százaléknyan nem tartják ezt indokoltnak és elfogadhatónak. Az akkreditált vizsgatárgyak lehetőségét a szakközépiskolák és a gimnáziumi és szakközépiskolai képzést egyaránt folytatók valamivel jobban támogatják (91-91 %), az egyházi iskolák képviselői viszont valamivel kevésbé helyeslik (77 %).

*A vizsgázó teljesítményét a javaslat szerint pontskálával kell értékelni.
Elfogadható-e Ön szerint a javasolt szabályozás?*

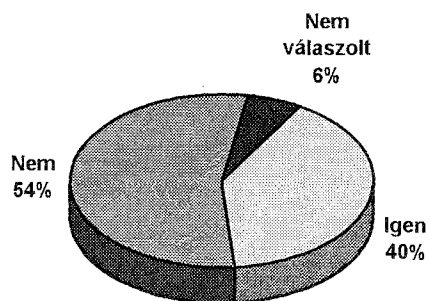
A vizsgázó teljesítményét a tervek szerint az eddigi osztályzatok helyett a pontskálával történő értékelés váltaná fel. Azt, hogy a tanulók teljesítményét egy – a korábbinál részletesebb értékelésre módot adó – pontskálán értékeljék, a válaszadók

59 %-a tartja indokoltnak, 37 %-ban azonban nem tartják elfogadhatónak ezt a javaslatot. A leginkább az egyházi iskolák vannak az újfajta értékelési mód ellen: közülük mindössze 35 %-nyian támogatják ezt az elképzelést. A javaslat egyébként a szakközépiskolákban is nagyobb tetszést aratott (67 %), mint a gimnáziumokban (51 %), vagy a vegyes profilú intézményekben (53 %).

A készülő érettségi vizsgaszabályzat lehetőséget nyújtana a fiatalok számára az előrehozott érettségi vizsga letételére. Erre akkor kerülhetne sor, ha a tanuló az adott tantárgyból már teljesítette a vizsgatárgy letételéhez szükséges előfeltételeket. Ezt a lehetőséget a megkérdezettek 64 %-a támogatná, 31 %-a ellenezné, a maradék öt százalék pedig nem tudott állást foglalni a kérdésben. A támogatók között a vidéki iskolák képviselői szerepelnek nagyobb arányban, s a kérdőívet visszaküldő alapítványi iskolák ugyancsak üdvözlnek ezt a javaslatot. A kiegészítő érettségi vizsga ötletét – azt, hogy a sikeres érettségi vizsga letételét követően más tantárgyakból is lehessen vizsgázni – már többen támogatják. A megkérdezettek 82 %-a megadná ezt az esélyt az érettségizőknek, 14 %-ban azonban elzárkóznak ettől a későbbi bővítési lehetőségtől. A támogatók között ezúttal is a vidéki iskolák képviselői dominálnak, s az alapítványi-, illetve magániskolák 92 %-a is támogatja az ötletet. A szintemelő vizsga lehetőségével az igazgatói/tantestületi kérdőívet kitöltők több, mint háromnegyede (82 %-a) ért egyet, a legmagasabb arányban a vidéki iskolák képviselői, a legkevésbé pedig az egyházi iskolák tanárai támogatják. 13 % egyáltalán nem adna erre lehetőséget.

Azt, hogy bizonyos vizsgatípusok és tárgyak esetében az értékelés ne az iskolában, hanem a vizsgaközpontokban történjen, a megkérdezettek 54 %-a elutasítja, s mindössze 40 %-uk tartja jónak ezt a lehetőséget.

Jónak találja-e, hogy bizonyos tárgyak esetében az értékelés vizsgaközpontokban történjék?

Végezetül a kérdőív az érettségi biztosok összetételéről, tevékenységükről, díjazásukról kért véleményeket. A megkérdezettek nem teljesen elégedettek a háromfős vizsgabizottság tervezett összetételével: 47 %-nyian ugyan jónak találják a tervezetet ebből a szempontból, 47 %-uknak viszont valamilyen kifogásuk van a vizsgabizottság tervezett összetételével kapcsolatban. A fővárosi iskolák, a gimnáziumok

és az egyházi tulajdonban lévő középiskolák körében a javaslatlan egyet nem értők aránya meghaladja az elképzelést támogatókét. A vizsgabizottság tevékenységének törvényi szabályozását, a tervezetben található leírását sokan nem tartják megfelelőnek. 60 %-ban válaszoltak úgy, hogy a tevékenység leírása kielégítő, 33 % szerint azonban – a leginkább ezúttal is a fővárosi középiskolák, gimnáziumok és egyházi létesítmények tantestületei, vezetői – ezzel ellentétes álláspontot foglaltak el. Úgy tűnik, hogy a megkérdezettek 28 %-a szerint a vizsgabizottság tagjainak díjazása sem kielégítően szabályozott, bár a többség (62 %) alapvetően elfogadja a díjazás arányait és mértékét.

Szemerszki Marianna

TANÁRI PÁLYA ÉS ÉLETKÖRÜLMÉNYEK

Az Országos Közoktatási Intézet Kutatási Központja az MKM megbízásából a tanári pályám lévő életkörülményeiről 1996 novembere és 1997 februárja között kérdőíves adatfelvételt készített az ország 400 iskolájában, 2411 tanító és tanár megkérdezésével. Az adatok feldolgozása jelenleg is folyik. A következőkben az „átlagos tanár” néhány szakmai és élethelyzet-beli jellegzetességét mutatom be három fontos háttérjellemező – az iskola típusa, az iskola telephelye és a megkérdezettek életkora – alapján. Jól tudom persze, hogy „átlagos tanárunk”-kal az életben soha nem fogunk találkozni, ám a statisztikai értelemben vett „átlag” mégiscsak elmondhat nekünk valamit a pálya mai körülményeiről, a tanárok munkájáról, életmódjáról. Sok esetben persze nem az „átlag” a legárulkodóbb, hanem például az, hogy mennyire megosztott a mintánk egy-egy témakörben, vagy éppen mekkora a „szélsőséges” esetek aránya.

A táblázatok önálló olvasása lehetővé teszi, hogy megnézzük, mi jellemzi a különböző iskola- és településtípusokban tanító, illetve különböző életkorú „átlagos” tanárainkat. A táblák összevetése arról igazít el, hogy a vizsgált kérdésekben a három háttérváltozó közül melyik szerint mutatkozik jellegzetesebb különbség a tanárok különböző rétegei között. (Érdemes szem előtt tartani, hogy számos olyan kérdés van, amelyben mintánk sokkal erősebben különbözik egyéb háttérjellemezők – például a nem vagy az iskola földrajzi régiója – alapján, mint az itt szereplő szempontok szerint.)

Életkorukat tekintve 39,3 év átlagukkal a magyar tanárok nemzetközi összehasonlításban viszonylag fiatalnak tekinthetők. E tekintetben az iskolatípus osztja meg mintánkat a leginkább: a szakmai iskolák (szakközépiskolák és/vagy szakmunkásképző intézetek) tanárai kicsit idősebbek, mint a többi iskolatípusban tanító kollégáik. A szakmai iskolákban tanítók nemcsak idősebbek, de nemüket tekintve is jellegzetesen különböznek. Míg ezekben az iskolákban a tanárok kicsivel több mint fele férfi, a többi iskolákban a nők túlsúlya jellemző. Különösen magas a nők aránya a legnépesebb tanári csoportban: az általános iskolákban tanítók között. Ez lehet az oka annak is, hogy a főként ezzel az iskolatípussal rendelkező falvakban is magasabb a tanárnők aránya, mint a városokban. Társadalmi háttérük szempontjából (amit táblázataink a felsőfokú végzettségű apák arányával mérnek) a fővárosi tanárok tűnnek ki magasabb 44,3 %-os arányukkal. Iskolatípus szerint a tiszta gim-